

Ontwikkelingen in het Midden Oosten – 2013-12

Het Midden Oosten is een smeltkroes van spanningen en belangen, die niet allemaal even doorzichtig zijn. Vandaar dat we proberen in deze Nieuwsbrieven enkele grote lijnen te volgen, als achtergrond en context waarin Ein Bustan een eigen weg zoekt. Uit de reacties van lezers blijkt dat dit op prijs gesteld wordt.

Israël

Vredesoverleg

Sinds eind juli is een nieuwe ronde onderhandelingen begonnen over een oplossing voor de toekomst van Joden en Palestijnen. John Kerry, de minister van buitenlandse zaken van de USA, begeleidt het proces, en wil in negen maanden tot een eerste overeenkomst komen. Dat is heel optimistisch, gezien de mislukkingen van de afgelopen decenia. Besprekingen in Madrid (1991), Camp David (VS, 1993), Sjarm el-Sjeik (Egypte, 1999), Taba (Egypte, 2001) en Annapolis (VS, 2007) zijn alle mislukt.

Ook nu zijn de betrokken partijen pessimistisch. Israël blijft het proces provoceren door opnieuw grote bouwprojecten goed te keuren voor Joodse kolonisten in de bezette gebieden. Het lijkt er niet op dat zij de onderhandelingen serieus nemen. De Palestijnen staan onder druk, omdat zij financieel afhankelijk zijn van het westen, en de fondsen kunnen stoppen wanneer zij de onderhandelingen afbreken. Dan kan Israël zeggen: "Zie je wel, zij willen het niet." Maar het kan ook betekenen dat Mahmoed Abbas, president van de Palestijnen, de handdoek in de ring gooit, en het bestuur aan Israël overdraagt.

Het doel van de onderhandelingen is nog steeds een concept van twee staten naast elkaar. Uitgangspunt is de grens van 1967, toen Israël in die oorlog het restje van Palestina op de West-Oever bezette. Oost-Jeruzalem valt onder het Palestijnse deel. Het is de vraag of dit proces kans van slagen heeft. De Israëliische ministers van buitenlandse zaken Liebermann en van economische zaken Bennet geven duidelijk te kennen dat er wat hen betreft nooit een Palestijnse staat zal komen. De voormalige onderhandelaar van de Palestijnen en juriste Diana Buttu heeft de hoop opgegeven na vijf jaar vernederingen in een ongelijke onderhandelingen tussen 2000 en 2005. (Volkskrant 17/8/2013) Zij ziet als enige oplossing een gezamenlijke staat waar alle burgers gelijke rechten hebben. "One man one vote", waar ook Nelson Mandela voor streed in Zuid-Afrika.

De EU heeft in december een groot gebaar gemaakt naar Israël en Palestina, door hen een status van speciaal partnerschap toe te zeggen, wanneer ze met elkaar tot een vredesregeling komen. Steun en samenwerking zou op vele gebieden geboden worden.

Boycot

Al jarenlang leveren onderhandelingen, diplomatiek overleg, o.a. in de VN, niets op. De onderdrukking in de bezette gebieden en de ongelijkheid in Israël zelf worden er niet minder op. Israël isoleert zich zo van de rest van de wereld,

en roept bij steeds meer mensen en organisaties woede en frustratie op. Daarom wordt opgeroepen tot boycot van Israël of tenminste van de nederzettingen, om het apartheidsbewind in de bezette gebieden te stoppen. De meest vergaande acties zijn bekend als BDS (Boycot, Desinvesteren, Sancties), zie www.bdsnederland.wordpress.com.

Op een ander niveau wordt opgeroepen tot een boycot van academici (bv door Stephen Hawkins en in december de ASA, American Studies Association) en van kunstenaars (bv Roger Waters van Pink Floyd). Ook steeds meer religieuze organisaties doen oproepen om Israëlische producten te boycotten, zoals de Methodistenkerk van Engeland, en Desmond Tutu in Zuid-Afrika.

Producten uit Israël kunnen herkend worden aan de streepjescode die met 729 begint. Maar met een boycot van Israël worden niet alleen de producten uit Israël en de Joodse kolonies geraakt, maar ook die uit de Palestijnse gebieden, omdat hun export via Israël moet lopen.

Israël probeert op vele manieren de boycotacties te neutraliseren en in discrediet te brengen. Op 15 december wordt een wetsvoorstel besproken waarin NGO's een belasting van 45% wordt opgelegd, wanneer tenminste één van haar organisatoren de BDS boycot ondersteunt.

De EU en Nederland

Sinds juni heeft de EU nieuwe richtlijnen geformuleerd voor subsidies en overeenkomsten met Israël. Vanaf 2014 moet Israël bij iedere overeenkomst laten zien, dat die geen betrekking heeft op de bezette gebieden. In Israël is daar furieus op gereageerd. Minister Ariël en anderen vergeleken de richtlijn met nazi Duitsland. De EU beschouwt de bezetting van Palestina door Israël als illegaal volgens internationaal recht, en kan die dus niet steunen.

Al sinds 2000 discussieert de EU over etikettering van producten uit te bezette gebieden. In 2012 kwam een eerste intentieverklaring in die richting. Maar er is nog steeds geen definitieve regeling. Minister Timmermans wil die richtlijn in Nederland gaan implementeren, maar wacht op de EU beslissing.

Toch is er het één en ander in beweging gekomen. Een onderzoek van Cordaid, ICCO en IKV Pax Christi in april gaf aan dat 18 bedrijven uit de illegale nederzettingen met tenminste 38 Nederlandse bedrijven zaken doen. Zie: <http://www.cordaid.org/nl/nieuws/made-israel/>.

Van de Israëlische export naar de EU gaat 13% naar Nederland, dat daarmee op de derde plaats staat. Het ging in 2012 om 2.3 miljard dollar. Op die producten staat dan: "Made in Israël". Het gaat o.a. om schoonheidsartikelen van Ahava, cakejes en zoute koekjes van C1000, dadels, druiven, granaatappels, amandelen, olijven, nectarines, meloenen en komkommers, Tivall burgers en de wijnen Yarda en Gamla die in de bezette Golan worden geproduceerd. Ook snijbloemen die naar Nederland worden geëxporteerd komen vaak uit de nederzettingen. Enkele winkeliers kozen al eieren voor hun

geld. Hema verkoopt geen wijnen meer, Unilever verplaatste een fabriek naar Israël zelf. Onlangs besloot waterbedrijf Vitens de samenwerking met het Israëlische waterbedrijf Mekorot op te zeggen, omdat die een grote rol speelt bij de facilitering van de nederzettingen.

Voor veel mensen gaat de etikettering niet ver genoeg. Jaap Hamburger van "Een ander Joods geluid" meent dat een verbod op zijn plaats is:

"Het moet niet blijven bij het labelen van producten uit Israëls nederzettingen. Het volledig weren van nederzettingenproducten van de Nederlandse markt is op zijn plaats."

Daar is iets voor te zeggen, omdat Israël zelf ook de scheiding niet aanbrengt en uit eigen economische, financiële, juridische en militaire middelen de bezetting intensief en planmatig financiert en faciliteert. Daarom is het moeilijk te onderscheiden welk geld er precies naar de kolonies gaat. Steun aan Israël is steun aan de bezetting, die met miljarden gefaciliteerd wordt. En Israël en Palestina krijgen een enorme vloed aan subsidies en steun in allerlei vormen, vaak in de hoop dat de mensenrechten dan verbeteren. Het lijkt wel of het onrecht geen windeieren legt.

Nelson Mandela

Begin december overleed Nelson Mandela, de strijder tegen apartheid en ex-president van Zuid-Afrika. Meer dan 70 wereldleiders bezochten de afscheidsceremonie, waaronder Obama, Bush, Clinton en Carter uit de USA, Rohani uit Iran, Karzai uit Afghanistan en Abbas van Palestina. Israëls premier Netanyahu schitterde door afwezigheid. Hij vond de reis "te duur". We zullen het niet over de geldverspilling hebben waarvoor hij scherp bekritiseerd wordt. Men kan zich voorstellen dat hij zich in Zuid-Afrika niet gemakkelijk voelt. Israël had immers heel innige banden met het apartheidsregime in Zuid-Afrika, en Mandela heeft de Palestijnen steeds gesteund. In de tijd dat een wereldwijde boycot van Zuid-Afrika gold, heeft Israël goed geld verdiend aan de samenwerking, onder andere door de verkoop van 60 straaljagers en andere wapens. Zuid-Afrika op haar beurt faciliteerde het transport van 80 ton verrijkt uranium uit Argentinië naar Israël, waarmee die een eigen kernmacht kon opbouwen.

Wapenhandel

Een rechtszaak in Israël dwong het ministerie van defensie om gegevens vrij te geven over wapenexport vanuit Israël. Er blijken in 2012 nu 6684 personen actief te zijn met wapenexport die 7 miljard dollar betraf in 2012. Israël verkoopt 18.000 verschillende veiligheidsproducten, en is leidend in de wereld met o.a. drones, raketten, spionage apparatuur etc. Defensie gaf toestemming aan 20.000 verzoeken om zulke artikelen te leveren. Zij gaan vooral naar de USA en Europa, maar er komen steeds meer landen in de hele wereld bij.

Film

Ook binnen Israël zijn mensen en organisaties die zich vragen stellen, en zich inzetten voor gelijke rechten van alle burgers en van de Palestijnen in de bezette gebieden. In deze Nieuwsbrieven zijn al verschillende ter sprake gekomen. Deze keer wil ik wijzen op een luchtige film van Yoav Shamir, een Joodse filmmaker die op zoek ging naar datgene wat een mens tot een goed

mens of tot een held maakt. Deze film is uitgezonden door de VPRO, en kan hier nog bekeken worden:

<http://www.uitzendinggemist.nl/afleveringen/1384006>

In de film volgt Shamir onder andere zijn jeugdvriend Yonathan Shapira, een Israëlische piloot die weigerde om in de bezette gebieden opdrachten uit te voeren, en een protestbrief schreef tegen het onrecht en de zinloze agressie tegen burgers. De brief werd door vele andere piloten ondertekend. Shapira sloot zich aan bij mensenrechtengroepen, zoals "Breaking the Silence", een beweging van ex-militairen die zich uitspreken over de schendingen van de mensenrechten door het Israëlische leger.

<http://www.breakingthesilence.org.il/>

Palestina

De situatie in de bezette gebieden wordt er niet vrolijker op. Ondanks de vredesonderhandelingen gaan de bouwprojecten voor Joodse kolonisten in hoog tempo verder op de Westbank. In Gaza leeft men onder het Hamas bewind bijna geheel geïsoleerd van de buitenwereld. De scheiding van de twee gebieden en hun leiders die elkaar bestrijden maakt het extra moeilijk om iets op te bouwen en gezamenlijk met Israël te onderhandelen. Die scheiding zou overwonnen moeten worden door een overkoepelende regering onder leiding van Rami Hamdallah. Die stapte in juni enkele dagen na zijn benoeming al weer op omdat zijn regering teveel gevuld was met vertrouwelingen van president Abbas en Fatah die in de Westbank regeren.

De dagelijkse vernederingen en onmenselijkheden gaan ondertussen gewoon door. Van de meeste hoort niemand wat, maar soms brengt een organisatie als B'tselem wel iets naar buiten, omdat er foto's of videos zijn. Zoals van de arrestatie in juni van een vijfjarig Palestijns jongetje door het

Israëlische leger in Hebron en vele andere voorvallen.

<http://www.btselem.org/>

Area C

Er wordt wel weer over een twee-staten oplossing gesproken zoals eerder beschreven. Hoe dat tot stand moet komen is een grote vraag, omdat Israël zo'n volkomen controle heeft over het gebied. De 500.000 illegale kolonisten zijn niet het enige probleem daarbij. Zij worden gefaciliteerd en beschermd door Israël en zijn leger. Meer dan 60% van de Westbank is als Area C gebrandmerkt. Dat wil zeggen dat het "staatsgebied" is en onder Israëliëse controle valt. Dat was zo gedefinieerd bij de (mislukte) Oslo akkoorden als een tijdelijke aanduiding ter ondersteuning van de overdracht aan de Palestijnen. Maar na 20 jaar wordt de indeling misbruikt tot een gebied dat geleidelijk door Israël geannexeerd wordt. Minister Bennet stelde zelfs voor dit gebied officieel bij Israël te voegen en de Palestijnen die daar wonen onder de Israëliëse wet te laten vallen. In 70% van dat gebied is het Palestijnen verboden te bouwen, lopen zij de kans dat hun huizen worden vernietigd en zijzelf gedwongen verplaatst. In 'Area C' (het rode gebied op het kaartje hierboven) worden vele dorpen niet erkend, en krijgen geen toestemming om zich te ontwikkelen en infrastructuur te verbeteren. Tegelijkertijd lokt Israël Joodse inwoners om naar de nederzettingen te verhuizen. Israël heeft bijna al de watervoorzieningen hier in handen, water dat beperkt voor de Palestijnen toegankelijk is.

Tussen de rode gebieden zijn 166 eilandjes die samen de Area's A en B uitmaken, waar de meeste Palestijnen wonen, en die onder Palestijns bestuur vallen. Ook deze gebieden kunnen niet uitbreiden. Rond Hebron worden duizenden Bedoeïnen gedwongen te verhuizen naar plekken die Israël aanwijst, zodat de illegale Joodse nederzettingen kunnen uitbreiden en zich verbinden met Jeruzalem, zoals op de foto hieronder te zien is.

Dit zijn enkele feiten uit een artikel van B'tselem, daar komen ook de afbeeldingen vandaan. Wie meer wil lezen kan het hele rapport hier downloaden : http://www.btselem.org/publications/201306_area_c

Egypte

Egypte beleefde enkele zeer roerige jaren. Nadat president Mubarak was afgezet, koos het volk in 2012 de leider van de Moslim Broederschap Morsi tot nieuwe president. Er was grote hoop op verbeteringen, omdat dit de eerste democratisch gekozen leider in duizenden jaren was, en bovendien de eerste president die niet uit het leger kwam. Maar Morsi misbruikte zijn macht om andere bevolkingsgroepen buitenspel te zetten en de samenleving te islamiseren. Hij trotseerde het leger, en in rap tempo zette hij zijn eigen mensen op vele functies in het bestuur. Dat stuitte op protesten die aanzwollen tot demonstraties van 33 miljoen mensen.

Het leger zag zijn kans schoon en steunde de demonstranten. Morsi en vele van zijn partijleden werden gevangen gezet, de partij werd weer verboden. Het proces van verzoening en respect waarop de Egyptenaren hadden gehoopt is teruggedraaid. De Moslimbroeders zijn weer gedwongen ondergronds te gaan, het leger heeft weer grotere macht naar zich toegetrokken. Er is wel een verschil met de legerleiding tijdens Mubarak, die indertijd door Rusland opgeleid werd. De nieuwe legerleiders hebben hun opleiding in de VS gekregen

Het leger stelde een zakenregering in met vertegenwoordigers van alle partijen op de Moslimbroeders na, inclusief de Salafisten, een andere moslimpartij. Er werd een interimpresident benoemd, de voormalige opperrechter Adli Mohamed Mansour, en een Raad bereidde een concept voor een nieuwe grondwet voor, die op 2 december werd aangeboden. Over dat concept kan het volk op 14-15 januari stemmen. Wordt de nieuwe grondwet aangenomen, dan volgen binnen een half jaar nieuwe verkiezingen. Het is nog onduidelijk of dan eerst een president of eerst een parlement gekozen wordt.

Voor de Egyptische bevolking is het maar de vraag hoeveel ruimte het leger aan het democratisch proces laat. Het leger is een grote machtsfactor in de hele samenleving. Het heeft een kwart van de economie in handen, zoals de productie van voeding, koelkasten, auto's, vakantieoordnen....

Het verdere proces is onvoorspelbaar. Voor Israël lijkt gunstig dat het leger weer zo'n grote macht heeft, want daarmee heeft Israël jarenlang samengewerkt. Maar er kunnen ook onverwachte acties komen vanuit de Moslimbroeders die nu uitgesloten zijn. Zij staan ideologisch dicht bij Hamas die Gaza beheerst. In Gaza merkt men dat, doordat nu scherper wordt toegezien op tunnels en verkeer, wat al leidde tot bv een gebrek aan brandstof.

Iran

In juni werd Hassan Rohani gekozen tot president van Iran. Hij was de meest gematigde kandidaat, maar wel een doorgewinterde politicus en geestelijke, en was al als nucleair onderhandelaar actief onder Kathami. Rohani promoveerde in Schotland in 1995, en spreekt vloeiend Engels, Duits, Frans, Russisch en Arabisch. Hij maakte vanaf het begin duidelijk, dat hij een andere koers wil varen als zijn voorganger Ahmadinejad. Het lijkt hem ook te lukken.

De onderhandelingen met het westen over het nucleaire programma van Iran zijn weer vlot getrokken. Op 24 november is er een overeenstemming bereikt

over de grondlijnen van een voorlopige overeenkomst. Iran, als ondertekenaar van het non-proliferatieverdrag, moet nucleaire activiteiten terugschroeven en meer controle daarop toelaten. Daarvoor wordt 4 miljard dollar vrij gemaakt van door de sancties bevroren tegoeden, en krijgt Iran meer ruimte voor handel in goud, olieproducten, en onderdelen voor auto's en vliegtuigen. Volgens Obama gaat het om een historisch moment, dat tien jaar impasse doorbreekt. Het akkoord moet op details nog uitgewerkt worden, en is een opstap naar een langere termijn overeenkomst.

Ondertussen heeft Obama met Rohani telefonisch gesproken, en werden ook de banden tussen Iran en Groot Brittannië weer aangehaald. Iedereen lijkt opgelucht dat een militair conflict even niet meer aan de orde is, behalve Israël en Saudi Arabië, een regionale rivaal van Iran.

Israël

Israël heeft de onderhandelingen begeleid met heftige kritiek en een lobby in de USA om juist nog meer sancties in te stellen. Het komt Netanyahu slecht uit wanneer deze situatie tot rust komt, want het is een soort levensthema van hem geworden. Bovendien kan na een akkoord met Iran een volgende fase ingaan, waarin een atoomwapenvrij Midden-Oosten ter discussie komt. Daarin wordt dan ook Israël zelf besproken als enige atoommacht in de regio. In tegenstelling tot Iran heeft Israël het non-proliferatieverdrag niet ondertekend, en wil niet bevestigen of ontkennen dat het kernwapens heeft.

Inmiddels twijfelt niemand daar meer aan. Een recent rapport van de CIA onthult dat Israël in de 60-er jaren een kernmacht kon opbouwen in het Dimona complex, met behulp van verrijkt uranium uit Argentinië en brandstof uit Frankrijk. Dit bracht ook de USA in verlegenheid, omdat het in het geheim gebeurde. Israëls premier Ben Goerion verzekerde nog in 1961 aan o.a. J.F Kennedy dat hun kernprogramma uitsluitend voor vreedzame doeleinden bedoeld was. In 1964 stelde een Frans onderzoek al vast, dat alle voorwaarden aanwezig waren om een modale kernmacht te worden. (Haaretz 3-7-2013). Waar kennen we dit verhaal ook al weer van?

Syrië

De toestand in Syrië is ten hemel schreiend. Miljoenen mensen zijn binnen of buiten Syrië gevlucht voor het oorlogsgeweld. Inmiddels is **drie kwart** van de bevolking aangewezen op voedselhulp. De oorlog die drie jaar geleden begon als een opstand tegen president Assad wordt steeds gewelddadiger en gecompliceerder. Het gaat allang niet meer alleen om een wisseling van de regering. Het land dreigt uiteen te vallen in verschillende regio's en etnische groepen.

De groepen rebellen die tegen de regering vechten zijn verenigd in de nationale coalitie die het "Vrije Syrische leger" (FSA) aanstuurt. Zij worden vanuit het westen gesteund. Onlangs hebben zij de samenwerking opgezegd met islamitische milities zoals Nusri en ISIS, gelieerd aan Al Qaida, en raken er in toenemende mate mee in conflict. Deze milities bestaan veelal uit buitenlandse strijders, en worden o.a. met wapens gesteund door Soenitische

landen als Saudi Arabië, Qatar, Lybië en Turkije. Zij hebben zich begin december verenigd in het Islamitisch Front (IF), dat over tienduizenden strijders beschikt. De chaos die daardoor kan ontstaan is bekend uit bijvoorbeeld Lybië. Het IF voert een streng islamitisch bewind in de regio's die ze beheersen. In december kondigde het IF aan dat zij niet langer onder de militaire raad van het FSA willen dienen. Vier dagen later veroverden zij het hoofdkwartier daarvan in Noord Syrië. Daarna weigeren de USA en Groot Brittanië verder steun aan het FSA te verlenen met niet-dodelijke apparatuur, zoals kogelvrije vesten, nachtkijkers etc.

Behalve deze groepen, die vooral uit Soennitische moslims bestaan, itt de groep rond Assad die Alawieten zijn, strijden ook de Koerden in het Noord-Oosten voor zelfstandigheid.

Het westen en Rusland veranderen nu hun positie in deze strijd. Zij zien dat de Nationale Coalitie niet in staat is de moslim militanten te stoppen, en vinden die een groter gevaar dan Assad. De Coalitie werd te kennen gegeven, dat ze hun eis dat Assad verdwijnt moeten laten vallen als voorwaarde voor gesprekken. Een concept voor de toekomst moet voorzien in een sterke Alawitische betrokkenheid, met name in leger en veiligheidssdienst, omdat die met hun jarenlange ervaring als enige in staat worden geacht de Islamisten te stoppen en het Alawistische deel van de bevolking te beschermen tegen wraak na een omwenteling.

Het is in deze duivelsdans van moordzuchtige partijen niet eenvoudig een realistisch concept naar een betere toekomst voor Syrië te bedenken. Het is ten hemel schreiend dat de bevolking daar de dupe van is.

President Assad heeft wel ingestemd met de opsporing en de vernietiging van de chemische wapens in Syrië. Het OPCW, Organization for the Prohibition of Chemical Weapons heeft inmiddels al de productiecentra voor chemische wapens in Syrië ontmanteld. Nu is de vraag hoe de voorraden vernietigd kunnen worden. De directeur van de OPCW kreeg voor dit werk de Nobel vredesprijs uitgereikt.

Israël heeft natuurlijk groot belang bij de toestand in Syrië, waar het formeel nog steeds mee in oorlog is. Verschillende malen werden aanvallen uitgevoerd binnen Syrië, o.a. door de luchtmacht. Maar ook wordt humanitaire hulp gegeven aan mensen die gewond de grens overkomen. Door de burgeroorlog en de totale vernietiging van de infrastructuur is de bedreiging uit Syrië voor Israël veel minder geworden. Maar wanneer de Islamisten de macht grijpen is niet te zeggen wat dat voor Israël betekent. Bovendien breidt de instabiliteit zich uit in Libanon, door de vele vluchtelingen en strijdende groepen die de grens met Syrië overschrijden.

Cornelis Boogerd – Advent 2013